

בס"ד

ערש"ק עקב תשפ"ו

"ראשי פרקים"

מצות מילה

תשעה באב

שיעורים הנאמרים מפי מוה"ר

ר' אברהם צבי קלוגער שליט"א

ביהמ"ד "נזר ישראל" בית שמש

יו"ל ע"י מכון "פאר ישראל"

פרנס השנה

ברכת ידידות והוקרה
לידידנו היקר

הרה"ח

ר' רפאל אהרן קנאפפלער

שליט"א

ירושלים

על אשר נדבו לבו בתשואות חן
להוצאות הגליון

לע"נ אביו הרה"ח ר' צבי

בהרה"ח ר' אברהם יהודה ז"ל

תעמוד זכות הרבים לו ולכל
משפחתו ויתברכו בכל מילי
דמיטב

לקבלת המאמרים בדוא"ל: nezerisroel@gmail.com

ראשי פרקים

מצות מילה

ראשי פרקים

מצות מילה

שמיא וארעא. ראה והבן, יסוד 'חי' ומת, היינו 'טוב' לעומת רע (רע בעיני הוי"ה – חטא ער ואונן).

וזהו ענין המספר של חלקי הת"ת המגולים היורדים ליסוד, שהם י"ז – טוב, או י"ח – חי, וכשיש למטה י"ז מגולים אז נשאר ט' חלקים מכוסים, והיינו 'טוב' הגנוז (בלי המילוי המגלה אותו), וכמ"ש בזה"ק על האות ט' "טובך גניז בגוון".

*

האור כי טוב

'חי' רומז על ח"י חלקים המגולים שבת"ת, הנרמזים בברכה אל 'חי' חלקנו. 'חי' - פשוט מלא ומלא דמלא, עולה כמנין הכתוב (בראשית א, ד) "וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך", ובפסוק זה נרמז שורש היסוד חי שהוא ה'אור - כי טוב'.

וכן הכתוב "ותרא אותו כי 'טוב' הוא" וגו' (שמות ב), הוא ממש בדומה ללשון הפסוק הנ"ל "וירא את האור כי טוב", וכידוע ששם נרמז המילה בלידת משה שמשם למדו שנוולד מהול, וגם שנתמלא הבית כולו 'אור', וכמ"ש חז"ל (סוטה יב.).

*

הודו כי טוב

ולכן אומרים בזמן ברכת המילה, "הודו להויה כי טוב וגו'", מלשון "ותרא אות כי טוב".

שלישי התפארת, ח – יח

כללות מצות מילה ופריעה, נלמדת ומתקיימת סביב התחלקות החו"ג דמידת ת"ת לשליש עליון וב"ש תחתונים.

החידוש במצות פריעה שע"ז נמתקים גם הח' 'גבורות' העליונות דת"ת, על ידי הח' חסדים העליונות דת"ת שהיו מכוסות, כשנפגשים למטה בירידתם למקום היסוד, שהרי הגבורות ירדו בראשונה קודם החסדים.

[**וכאן** המשא ומתן במפרשים, שהלא יש כאן חידוש, שבתחילה עדיין לא ירדו שאר הע' חסדים של ב"ש הת"ת ונו"ה ליסוד, והם במקומם למעלה, ואיך מתמתקים ביסוד חי החלקים של הת"ת שהם עליונים יותר].

הבתן ב"ש הת"ת, לפי חשבון דברי הרב הם ח"י חלקים (מתוך הכ"ו חלקים של ההוי"ה של הת"ת), ונרמזים בברכת המילה בתיבת "אל 'חי' חלקנו".

הבתן ששני החלקים ביחד הם שלימות הת"ת הנשלם במילה ופריעה, השליש העליון – ח חלקים, שהוא בסוד יום ה'שמיני' שבו המילה, וב"ש תחתונים הנקראים 'חי'.

*

טוב חי

יסוד נקרא 'טוב', כידוע ש'טוב' עולה בגי' השם 'אהו"ה', היוצא מר"ת הכתוב א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, שזהו היסוד המחובר

ראשי פרקים

מצות מילה

ולפי"ז מ"ש לעיל הרמז על 'חי' פשוט מלא ומלא דמלא, הנרמז בכי טוב הראשונה בתורה, שזהו הח"י חלקים המגולים היוורדים ליסוד, זהו ג"כ מצד היסוד של ז"א דא"ק, שהוא נרמז בשורש בריאת העולם בבריאת האור הגנוז.

וי"ל, ח' חלקים המכוסים שבת"ת המתגלים, שעליהם המדובר בענין הפריעה והמיתוק, יש לרמוז, 'חית' - פשוט ומלא, עולה 'משיח בן דוד' עם ב' הכוללים (של ח - הפשוט והמלא), שהוא משורש א"ק כידוע.

*

בהבראם אברהם

המיתוקים במצות מילה ופריעה וכו' הם סביב שמות אלהים², והביאור פשוט, כי עד אברהם היה העולם תוהו, וכמו שחז"ל, נמצא שאברהם הסיר את ערלת הבריאה שהכל טבע ושמות 'אלקים' שזה נרמז בתיבת 'ערלה', ואז התחיל התנוצצות של גילוי הוי"ה. אע"פ ששלימות השם הוי"ה הוא רק אצל משה (שמות ו, ג). ופשוט.

ראה והבחן שענין זה נרמז להדיא בתורה, שכשנזכר במקום הראשון שם הוי"ה ושם אלקים ביחד, שם נרמז שמו של 'אברהם' בתיבת 'בהבראם', שהוא המתיק את הבריאה בשם 'הוי"ה אלקים'. (בראשית ב, ד - אלה תולדות השמים והארץ 'בהבראם', ביום עשות הוי"ה אלהים ארץ ושמים).

*

ותיבות 'כי טוב' רומזים על סוד ההמשכה משרשי המוחין בחי' כתר, דהינו שילוב הוי"ה אהי"ה העולה 'מז', כמנין 'כי טוב'.

ושוב נרמז בתיבות 'לעולם חסדו' ההשפעה לבחי' מלכות הנקראת 'עולם', ופשוט.

מילה מוחין קטנות דגדלות

במצות מילה המוחין הם בחי' קטנות דגדלות (ז"א דא"ק), בהיות הרך הנימול מיד אחר זמן הלידה בבחי' התחלת זמן יניקה, (ועי' שפת הים)¹.

וי"ל לפי"ז שלזה רומז הכתוב הנ"ל "ורא אלקים את האור כי טוב" וגו'. שה'אור כי טוב' שזהו המילה נרמז דייקא בשם אלקים הרומז לבחי' הקטנות. אמנם אחר הברית מילה ופריעה, ואחר ברכת היין על הכוס, אז אומרים כבר "הודו להוי"ה כי טוב", כי שם נתעלה לשם הוי"ה בקדושת השם. ופשוט.

ואולי הוא מצד שהם המוחין דז"א דא"ק, ולא ז"א דאצילות, (כמובא בסידור הרש"ש עיי"ש), ולכן י"ל שאפילו שהם במוחין דקטנות והיה ראוי להיות שם אלקים, מ"מ אומרים שם הוי"ה, הודו להוי"ה כי טוב.

*

אל חי, תרי"ג

הרמז בתיבות 'אל חי' במילוי העולה 'תרי"ג', כנגד התרי"ג מצות, היינו מצד שבשורש הינו ז"א דא"ק ששם שורש התרי"ג מצוות.

¹ ויש לבאר לפי"ז מה שהמילה בכללות היא מיתוק שם אלהים, שזהו כלל רמזי הכוונה בשער הליקוטים, מצד שבכללות המילה בזמן הקטנות, אפילו שהמדובר בז"א דא"ק, שכולו גדלות כלפי אצי'.

ולכן יש שנשאו ונתנו האם הגבורות יורדות מהופכות בזמן הגדלות, או ישרות בזמן הקטנות.

² ספר הליקוטים - פרשת לך לך - פרק יג - סוד המילה. דע כי מיל"ה עולה כמספר אלהים עם הכולל, וערל"ה כמנין אלהים דיודי"ן, עם חמשה אותיות. נמצא, שצריך המוהל לכוון כשרואה ערלת התינוק, שהיא כח הדינין. אלהים פשוט הוא מדת הדין הקשה, ולכן הוא במדת הגבורה, ואלהים דיודי"ן, הוא מספר ערל"ה עם חמשה אותיות אלהים, ועתה הוא בא למתקם בהוי"ה אדני"י, שעולים המי"לה עי"ה. ולכן ברכת אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה, פירוש, שממתק שם אלהים פשוט ומלא, (ני"ל בהוי"ה) והוי"ה ואדני"י שבברכה.. גם דע, כי מלת פ"ה עולה מנין אלהיים עי"ה, ולכן מוצצין בפה ביין, שהוא גבורה. וצריך המוצץ לכוין כי הדם אדום בדין, והיין אדום גי"כ, מצא מיין את מינו. ולכן זוקקין שם הפה ביין על המילה, להמשיך כח הדם מבפנים כח הקליפה, עם היין, וישאר ממותק שם שדי"י עם היו"ד ואדני"י שבסוד המילה כשמברך.

ראשי פרקים

מצות מילה

אברהם פרע הקפותיו

הנה שורש הפריעה היא בוודאי אצל אברהם אבינו (שגילה שם 'שדי'), וצ"ב היכן מצינו אצל אברהם לשון 'פרע'. וי"ל שהוא אצל פרעה מלך מצרים במעשה לקיחת שרה, ששם נשמרה שרה מפגם קדושת הברית כלפי פרעה הערל, ומכאן השורש למה שאמרו חז"ל שבחזרתו 'פרע' הקפותיו. ולכן יש בשם שרה אות ה', ומקודם לזה היה אות י' שרי, כ"ז רומז על 'פריעה' – פרע יח, ודו"ק.

*

אברם ושרי

מה שנתוסף דייקא האות ה' באברהם ושרה ולא האות י', כי ה' רומז על עולם הרוחני - עוה"ב, ובתחילה עדיין לא נתגלה שלימות עבודתם כאן בעוה"ז, וזהו האות י' של 'שרי', ובמצות המילה אז נוסף האות ה' באברהם ושרה, שאז האיר האות י' מהשורש עוה"ב בחי' יסוד, כלפי המלכות - עוה"ז אות ה', שזהו התכלית, הגילוי בעוה"ז באות ה', ודו"ק.

*

פרעה

הנה עד אברהם היה ערלה בכללות הבריאה, ואברהם רק הסיר הערלה במצות 'מילה', ואח"כ ביצי"מ בהכנעת 'פרעה' מלך מצרים, אז היה יכולת כבר להתגלות בשלימות גם מצות 'פריעה', ובפרט שאז נמתק לגמרי השמות אלקי"ם, ע"י הכנעת פרעה שהאמין רק בשם אלהים ולא בשם הוי"ה, נמצא שביציאתו עם ישראל ממצרים נתגלה שם 'הוי"ה' וממילא אז היה אפשר לעשות הפריעה.

אך מצד מה שאמרו חז"ל עה"פ "ראו כי רעה נגד פניכם", וכן עה"פ "היום גלותי את

אברהם ולא אברם

ולכן נרמז דייקא שם בתיבת 'בהבראם' – בה' בראם תוספת האות ה' לאברהם, כי שם בהמתקת אלקים הוא שורש מילת אברהם, ואז במילה נותנים השם לתינוק, וכן באברהם דווקא במילה ניתן לו האות ה' בשמו, מחמת שע"י המילה נשלמו רמ"ח אבריו ונעשה 'אברהם' בגי' רמ"ח. ופשוט.

*

פריעה נתגלה אות י'

הבן, אברהם הוריד וסילק את ערלת הבריאה בכללות, וגילה שם הוי"ה. והיינו שנתגלה האות י' של שם שדי (עי' סי' הליקוטים³), לעומת ההעלמה והערלה שהיתה באות י'. כי האות י' במילוי 'יוד' עולה כ', ואלו הם העשרים דורות (י' מאדם לנח, י' מנח לאברהם) מתחילת הבריאה אחר החטא, שכמו שנמשך אז ערלה בפרטות בגוף האדם, כך נמשך ערלה על הגוף הכללי של כל הבריאה בכללות, שזהו הכ' דורות, עד אברהם שהסיר הערלה מעל היו"ד ואז נתגלה "אני אל שדי.. ואתנה בריתי ביני ובינך" (בראשית יז).

*

אברהם ה

מילה ופריעה היינו 'מל' י-ה, 'פרע' י-ה, כידוע, וזה רומז על מה שרק אצל אברהם (שנימול) התחיל להתגלות י-ה שבשם, דהיינו שנתגלה מציאות הבורא הנעלם בתוך הבריאה, וכמו שדרשו חז"ל הכתוב "בי-ה הוי"ה צור עולמים" (מנחות כט ע"ב) שהעוה"ב נברא באות י' ועוה"ז באות ה'. וזהו האות ה' שנוסף לאברם ונקרא אברהם, שהוא גילה האות ה' שבה נברא העולם.

*

³ וכשיעשה פריעה, יתכוין בהתגלות העטרה שהיא דמות יו"ד, הוא חותם בגוף הקטן, שם שדי"י. כי מקודם בהיותו מכוסה, נראה ש"ד. כיצד, שני זרועותיו והראש הרי דמות ש', בסוד וישא אהרן את ידיו, וזרוע וחצי גוף צורת ד', הרי ש"ד, ובהתגלות היו"ד הרי ש"די :

ראשי פרקים

מצות מילה

התפלגין ששם האות ש' בחיצוניות הבתים, וכן שם בתפלגין כוונת 'שין' שהוא המתקת שם אלקים כמו במילה, כידוע (תפלגין דרוש ד).

*

בינו לקונו

כל האריכות שדובר בענין מ"ש ישראל באיכה (ב, ב יז כא) "לא חמל" "לא חמלת", שמהותו ושורשו, סוד הנקודה הפנימית של בינו לקונו שנתגלה בעומק הגלות, שעל אף כל החטאים היה לו לחמול. וזהו סוד ברית קודש, ודו"ק.

*

מלכות מיתה

מלכות - לית לה מגרמה כלום, היינו שהיא בחי' מיתה, ומקבלת השפע והחיים, מצדיק יסוד עולם - 'חי'. והבן שזהו גזירת המיתה באכילת עץ הדעת, היינו פירוק והתנתקות הנשמה מהגוף. לכן הבן, שגם נרמז בגזירת המיתה של חטא אדה"ר שנגזר 'מיתה' בכללות בקדושת היחוד של משפיע ומקבל אור וכלי שהם בחי' נשמה וגוף. ודו"ק, שהנשמה וגוף הם בחי' יחוד בדרגת 'תרין רעין' דלא מתפרשין.

(וי"ל) שמה שאחר החטא היחוד הוא להולדה, זהו כיון שנגזר המיתה ונתקלקל היחוד נשמה בגוף, ממילא צריך להמשיך החיים של היחוד ע"י הוולד, ששם "והיו לבשר אחד", ושם יש יסוד חי תמיד ומתקיים קדושת היחוד).

*

ק"ל שנה אדה"ר

בק"ל שנה שהיה אדה"ר במי גיחון וכו', אז היה בבחי' גירושין, ושוב אחר מעשה למך עם עדה וצילה, אז היה בחי' זיווג שני, וכמ"ש חז"ל זיווג שני לפי מעשיו, והבן. וזה נרמז במ"ש חז"ל בענין הכתובה "שלא תהא 'קלה' בעיניו להוציאה", שזה רומז על שורש הגירושין שנלקח מבחי' ק"ל שנה.

*

חרפת מצרים מעליכם", שהמצרים ראו שיהיה שפיכות דם לישראל במדבר, וכל הזמן היה להם עדיין איזה מחשבה רעה על ישראל ולא נכנעו עדיין בשלימות, ולא נמתק עד הכניסה לארץ ישראל בזמן יהושע ב'גלגל', ולכן לא עשו הפריעה עד הכניסה לארץ ישראל.

*

פרשת מילה

בכל פרשת המילה בתורה יש רק שמות אלקים, וכבר האריכו כל הספרים למה לא נזכר שם הוי"ה. ולהנ"ל יתפרש, שזהו עבודת אברהם, המתקת שמות אלקים, הסרת ערלת הבריאה.

*

אל שדי

מובא, השם הק' 'אל שדי' רמוז בו בגימטריא שמו של 'משה' רבינו.

והנה שמות המילה (וכמובאר בפרשת לך לך - בראשית יז) הם 'אלקים' ו'אל שדי', ובשם 'אלהים' יש אותם אותיות של 'אל שדי', שבשניהם יש אותיות 'אלי', והחילוק הוא באותיות 'שדי' של 'שדי', ובשם אלהים נוסף אותיות 'מה'. וזהו המתקת 'אלקים' שבמילה, שאז יש את שלימות 'אדם' [מ"ה], ע"י הטפת 'דם' ברית, שאז נוסף אות א' אלופו של עולם ונעשה 'אדם'.

וזהו האותיות 'מה' בשמו של משה, מלבד האות ש' של שדי, וכנ"ל שמשה נולד מהול בחי' טוב.

*

אל שדי, יה

השם של הפריעה - אל שדי, ובתוספת שם 'יה', בחי' "ביה הוי"ה צור עולמים", עולה 'שין', וזה רומז של ה'אות ברית' של

- תשעה באב

והשפלות שלו, שמזה נפל גם בחמלה שאינה ראויה, וכמ"ש חז"ל. וזה המתק דוד שהיה לו כח המלוכה והגדלות להרים אותו.

וכמו"כ הבדחנים הביאו לשלימות התכלית אצל הצדיקים, שיהיה להם גדלות הראויה, וכמ"ש בספרים, שמלך צריך לחיות בהנהגה של התגלות מלוכה, ולפעמים נראה לעם מבחוץ כהעדר שפלות, ואכמ"ל, וזה הגדלות הוא התגלות המרכבה של מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייע מלכות שמים, וכמ"ש "הוי"ה מלך גאות לבש", ודו"ק.

*

תשעה באב

שעה"כ (ברכת השחר) הקדמה אחת בענין צרות המשיח. צריך לדעת מ"ש חז"ל י"ד לו להקב"ה באבלו, ודי להם לישראל באבלם. ומאמר זה, יובן בהקדמה אחת. והיא, כי קודם דור המבול, ודור הפלגה, היה הקב"ה משפיע שפע נשמותיו הקדושות, ששים רבוא נשמות קדושות, עד שדור המבול קלקלו כ"כ, שבחר השי"ת לללותם. כדי לצרוף אותם בנח ובבניו כמו שנבאר אח"כ.

וכן בדור הפלגה, היו ג"כ שפע הנשמות הקדושות על דרך הכולל, עד שפגמו בעון המגדל, וחלקם הקב"ה לשבעים שרים. ובירר לישראל לו שנאמר כי חלק ד' עמו.

וכשישראל נכנסו לארץ והיו ששים רבוא נשמות קדושות דור אחר דור, ופגמו ג"כ בעון ע"ז ש"ד ג"ע וכיוצא. והיה משלח להם נביאיו להוכיח, לראות אם יחזרו בתשובה, כדי שלא יהיה צורך לעשות צירוף הצריך לנשמתם, כמו חרב ורעב כו'.

תרי בדחני

בענין ה"תרי בדחני" שהיו בני עוה"ב (תענית כב.), סודן של דברים כבר האריכו הספה"ק עיי"ש שהיה בזה המתקת הדינים. וי"ל שהצדיקים שעסקו בזה משום שהיו בכזה שפלות והכנעה, עי' לשונות הרה"ק מקאמארנא, זיעוכי"א, והבדחנים פשוט העלו והרימו את הצדיקים, וכמ"ש אצל שאול המלך שהיה לו 'רוח רעה', ודוד המלך עי' נגינתו המתקו וסר מעליו הרוח רעה, והרי מצינו אצל שאול (ש"א טו יז) "הלא אם קטן אתה בעיניך" וגו', שכל הנפילה שהיתה לו היה מצד הקטנות

זמן ועת החורבן, גלגולים

הצרות בזמן החורבן היו לנשמות המלוקטים ונאספים מכמה דורות בסוד הגלגולים, וכן הנשמות שנשארו, ועי' שעה"כ (דרושי ברכת השחר, עיי"ש⁴), וז"ל ואותם בני ישראל שנשארו מן החורבן, היה כור ומצרף להביא כל אותם הנשמות שנהרגו, ולכך בימי גלות בבל ובית שני היו פרים ורבים הרבה", ע"כ. עכ"ל. ובזה יתפרש טענתם של ישראל (איכה ה, ז) "אבותינו חטאו ואינם, ואנחנו עונותיהם סבלנו". ובדברים הנ"ל מתפרש מה שבת קול עונה להם, שכל הנמצאים בזמן החורבן, הם כולם גלגולים של החוטאים, והם דברים מכבשונם של עולם.

*

דורות, המבול והחורבן

ועי'

⁴ שער הכוונות שם. וא"ת, והרי אותם שעבדו ע"ז בדור אחר, או אותם שהמיתו לזכריה במקדש לא קבלו ענשם שכבר מתו. זה אינו, שהקב"ה המיתם, כדי לגלגלם, ואותם עצמם שעבדו ע"ז בדור אחר, או שהמיתו לזכריה, הם עצמם באו בגלגול לקבל ענשם בחורבן הבית. וכל אחד קבל ענשו כפי מה שחטא, יש שנהנה בעבירה מעט, יהרג בצער היותר נקל שאפשר וימות תיכף. ויש שנהנה הרבה, ובעל בעילות הרבה, או כדומה, הנה לאיש הזה ידקרוהו, ויחיה ימי מספר ברעב ובחוסר כל, ויראה את בניו שחוטים לעיניו ח"ו. הכל במדה במשקל כדי למרק כל אחד כפי מה שחטא. ואותם בני ישראל שנשארו מן החורבן היה כור ומצרף להביא כל אותם הנשמות שנהרגו ולכך בימי גלות בבל ובית שני היו פרים ורבים הרבה ע"כ:

ראשי פרקים

תשעה באב

בעבירה הם האומות העולם, שהם מרכבה לנחש הקדמוני, ואין בהם שום זכות, מ"מ כשזה מגיע לישראל שם הוא מצד הקירבה.

*

לא חמל חמלת

וכן בטענת בני אל חי 'למה לא חמלת', מתבטא בזה הקשר העמוק באמצע הגלות, שהרי לכאורה אחר ידיעת המקראות ומדרשי חז"ל על מצב החטאים שבדור, מה הטענה למה לא חמלת, אלא יתפרש בדרך זה, שאז נתגלה כזה עומק של קשר, שמצד הקשר הזה לא יגע שום מעברים וחטאים, ועי' נוע"א ריש פ' דברים. ואכמ"ל.

*

ביטול תורה, וביזוי ת"ח.

האריכו כל הספרים לבאר חומר ביטול תורה שעל זה חרבה ירושלים, עד כדי כך שהוא כאילו יותר מג' עבירות. והטעם, שסוף סוף על ידי התורה היו חוזרים למוטב, אפילו שלא לשמה, ופשוט.

וכן מביאור זו יובן מה שמובא בספרים (חתם סופר דרשת שבת הגדול, משך חכמה הפטרת פ' דברים) להסביר מהו החטא הגדול שביזו תלמידי חכמים, והיינו גם כן כהנ"ל, שאפילו אם לא למדו בפועל שום תורה, אבל כיבוד התלמיד חכם היה גורם שיחזרו, ביודעם את האמת שהתלמידי חכמים הם התכלית והרצון להשם יתברך.

*

קנאה נקמה

כבר הארכנו במק"א בענין הקשר בין קנאה לנקמה. וכבר אמרו חז"ל (סנהדרין נט:): שתחילת פיתוי הנחש הקדמוני בגן עדן, מצד שראה הנחש את אדם וחוה והמסתעף, ונתקנא בהם, ומשם נשתלשל כל החטא

וכשהעונות גברו, ולא רצו לחזור בתשובה, וראה בחכמתו שצריך לעשות להם צירוף כולל, מפני שכבר לא יועיל להם להמית אותם במיתה כדרך בני אדם, ושיחזרו בגלגול. כי העונות גברו כמו בדור המבול ואז נחרב הבית. עכ"ל.

*

בטחון הרשעים

אמרו חז"ל (שבת קלט.) על דור החורבן 'רשעים היו ותלו בטחונם בהקב"ה', והוא נורא מהו מידת הבטחון. וכידוע דברי הרמב"ן בסוגיא של הבוטח בהוי"ה חסד יסובבנו אפילו הרשע ובוטח, וכמובן שאינו סותר הידוע לכל בר בי רב שאין הקב"ה ותרן, אלא אית דין ואית דיין.

*

להכעיס בישראל

במושג הכללי 'להכעיס', אין ערוך בין ישראל רח"ל לאומות העולם, שהוא כמו החילוק בין המכעיס לאביו, לבין המכעיס לזר, שזה היה ה'להכעיס' של ישראל בזמן חורבן הבית, כבן עם אביו. וכמו שני קרובים כשיש ביניהם מחלוקת, ולכאוי אין מובן איך שיכול לצער עד כדי להכעיס ולהרע ביותר, אך מתפרש שדוקא מצד הקרבה עושהו, מחמת שכואב לו מה שחברו הקרוב אליו מתנהג אליו כך, וזה גורם שיעשה ממש דברים של שטות והבל נגדו להכעיס אותו, ועושה זאת רק לצער, וצעקת לבו בזה – 'היתכן איך עשית לי כזאת'. וכמו בילגה (סוף מס' סוכה).

אך משם דייקא מקום התשובה, כמנשה שחתר לו חתירה וכו', בבחי' (תהלים קלט) "ואציעה שאול הנך" וגו', שכשזוכה, אז הקירבה של אב ובן שיש בו (שזה הביאו ל'להכעיס'), זה מחזירו למוטב. וכל זה הוא אמת אע"פ שלכאוי הרי הגורמים לישראל להתחיל

בית שני המושך בית ראשון

עוד יש לבאר ע"פ מה שאמרו חז"ל וביארו הראשונים ואחרונים, על מה שרואים אריכות זמן הגלות אחר בית שני, שאין עונם כל כך חמור, לעומת בית ראשון שהיה עונם חמור מאד ובכ"ז היו רק שבעים שנה בגלות. וביארו, שבית שני הוא המשך לבית ראשון, והיינו שהיה ראוי שמיד אחר בית ראשון יצאו לגלות הארוכה עד ביאת גואל צדק. אך ראה השי"ת שעדיין אינם חזקים כדי לעמוד באריכות הגלות, לכן נתן לנו במתנת חינוך הבית שני, והיה כזמן פקידה, ומשם התחיל כח התורה שבעל פה, ושוב נחרב הבית ויצאו לגלות. אבל באמת אריכות הגלות כבר נחתם בבית ראשון, וגם ידעו כבר מתחילה שבית שני יחרב (יומא לח.), (ועי' יערות דבש ח"א ד"ד).

ובזה יובן מה שהאמוראים כל אחד עם ביאורו אמרו 'לא' גלו ישראל 'אלא' וכו', ולכא' אינו מובן, וכי כל כך חמור כל הפרטים שכל אחד דיבר על פרט אחד, ולפי הנ"ל יובן, שבאמת חורבן בית שני הינה כהמשך לחורבן בית ראשון, והיינו שחרב לא בגלל עצמו, אלא בצירוף חטאי הראשונים, וממילא כל דבר קטן היה יכול לגרום הקטרוג שיחרב שוב, ופשוט.

*

לא גלו, לא חרבה

לשונות חז"ל 'לא גלו ישראל' (איכ"ר א א, ד יח), לעומת הלשון 'לא חרבה ירושלים' (שבת קיט:), נראה לכאורה שהלשון 'לא גלו' רומז על בית ראשון, והיינו כי בחורבן בית ראשון גלו מארץ ישראל, לכן שייך יותר הלשון 'לא גלו'. והלשון 'לא חרבה' הולך על בית שני שאז נשאר בני ישראל בארץ ישראל, רק נחרבה

עיי"ש⁵. כמו כן מצינו קנאת היצר בבני ישראל וכמ"ש חז"ל (סוכה נב.) עיי"ש⁶, ומקנאה זו נשתלשל כל החטאים עד החורבן, וע"ז יהיה הנקמה בסוף - "כי יום נקם בלבי".

*

עריות יותר מעב"ז

אמרו חז"ל (סנהדרין סג:) שידעו ישראל שאין ממש בעב"ז, אלא להתיר להם עריות בפרהסיא. נסיון זה היה דווקא בזמן הבית שהיה להם השראת השכינה ("כמער איש ולויות"), ולכן היה זה לעומת זה עיקר הנסיון בעריות.

*

לא נתגלה עונם

לשונות האמוראים (שבת קיט:) שכל אחד אמר לשון 'לא חרבה ירושלים' וכל אחד אמרו על דבר אחר (חילול שבת, קר"ש, ביטול תשב"ר, עצות פנים וכו' עיי"ש), לכאורה אינו מובן שהלא היו ג' עבירות החמורות, ועל כרחק זהו בבית ראשון, והאמוראים מדברים על בית שני, (אע"פ שלכאורה הוכיחו ובנו את מאמרם בדרש הכתובים, ואכמ"ל). אך עדיין לא יתיישב מה שכל אמורא אמר בלשון 'לא חרבה' - אלא, שבפשטות לשון זה שכל אחד מדגיש 'לא' - אלא' נראה כאילו שאינו מסכים על מה שחבירו אומר, וכאילו שאין דבר אחר לתלות בו, ומזה יובן שזה מה שאמרו חז"ל (יומא ט:): שבבית שני 'לא נתגלה עונם', (ואח"כ אמרו שחרב על שנאת חנים וכו'), ולכן כל אמורא היה יכול לומר בבית מדרשו וישיבתו את אותו עוון המיוחד השייך לתלמידים שלו, בסוד שורש נשמתם. והבן.

*

⁵ סנהדרין דף נט: "היה רבי יהודה בן תימא אומר אדם הראשון מיסב בגן עדן היה והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין הציץ בו נחש וראה בכבודו ונתקנא בו"

⁶ סוכה נב. ת"ר (יואל ב, כ) ואת הצפוני ארחיק מעליכם, זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם. והדחתיו אל ארץ ציה ושממה, למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן. את פניו אל הים הקדמוני, שנתן עיניו במקדש ראשון, והרג תלמידי חכמים שבו. וסופו אל הים האחרון, שנתן עיניו במקדש שני, והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו. ועלה באשו ותעל צחנתו, שמניח אומות העולם, ומתגרה בשונאיהם של ישראל. כי הגדיל לעשות, אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

ראשי פרקים

תשעה באב

משה שלמה

משה קירב את הערב רב והמסתעף, וכן שלמה נשא בזמן חנוכת הבית את מלכת שבא ומשם בא נבוכדנצר. וכ"ז מנוראות נורא עלילה.

וכמו שכתב השל"ה בשם קול בוכים, על הכתוב (שמואל ב' יב, יא) "כה אמר ה' הנני מקים עליך רעה מביתך" וגו', שזה הולך על שלמה עם מלכת שבא שמשם בא נבוכדנצר, ולעומתו ירמיהו.

*

הטוב לפעמים מעלים

מן הצורך במיוחד להתפלל להשי"ת שיזכה להבחין מקומו אם סטה מן הדרך וישוב להשם יתברך, כי לפעמים נראה לאדם שאין כאן רמז מהשי"ת לשוב אלא תולה באמתלא שזהו דרך וטבע העולם, ובאמת מה שנראה כן זהו בעצמו הטוב שהשי"ת עושה לו. וכמו שמצינו בגלות שהגלה סנחריב שלא כולם הבינו שכל הגלות בשבילנו למען בני אל חי בני ישראל, והיה נראה כמקרה שקורה לכל העולם ולא דווקא לבנ"י, והיה זה טובה מהשי"ת, וכמ"ש חז"ל (תנחומא מצורע ד) "כשחטאו ישראל בקש הקב"ה להגלותן בבת אחת קודם האומות. אלא אמר, אם אני מגלה את ישראל תחלה, עכשיו נעשין חרפה וקלון לכל האומות. מה עשה, הביא סנחריב הרשע על כל האומות, והגלה אותן, שנאמר (ישעיה י) ותמצא כקן ידי לחיל העמים, וכתוב (שם) ואסיר גבולות עמים ועתודותיהם שוסיתי, וישראל רואין שהגליתי את האומות שביניהם, ויעשו תשובה ויראו דין שלימה שאני עושה באו"ה, ויראו משפטי. אולי יעשו תשובה, שנאמר (צפניה ג) הכרתי גוים נשמו פנותם, וכתוב בתריה אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר. כיון שלא עשו תשובה מיד גלו, לפיכך הקב"ה מתרה בהם, כדי שיעשו תשובה. עכ"ל. וכעין זה כתב

העיר מכבודה ותפארתה והושפלה ירושלים עם בניה, וזה יותר מתבטא בלשון 'לא חרבה' ירושלים.

*

בבית שני סדר התפלה על גאולה

מובא (ריטב"א ר"ה יח: הלכות קטנות ח"א סי' קפ"ו, ובהלכה חווחת שם) שסדר התפלה בזמן בית שני היה כל הברכות שאנו מברכים על בנין ירושלים וצמיחת קרן דוד עבדך, ותקע בשופר.

*

שלמה בת פרעה

כל מה שאמרו חז"ל (שבת נז:) סביב כל הענין של בת פרעה שנשא שלמה ביום חנוכת הבית, הם דברים שאין מובנים בשכל אנוש, כי כלפי מעלת שלמה וחכמתו אין מובן איך יתכן דברים כאלו, ואפילו עם כל ההסברים שרצה לברר עומק וגודל הברורים, להרים ולהעמיד את כל הבריאה כולה אל הקדושה, עם כל הפירושים והביאורים, עדיין אינו ע"פ שכל אנוש, וכמו שאין אדם עומד על חכמת שלמה אפילו כחוט השערה, כן א"א להבין דרכי הנהגתו, וכו'.

*

ירמיה ונבוכדנצר

וכתב החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת יוד) וז"ל 'וטעם הקרבי"ם הללו קירוב דעת ירמיהו עם נבוכדנצר הם מפלאות תמים דעים, כי שלמה המלך ע"ה גייר מלכת שבא ובא אליה וילדה בת ומן זרע הבת היה נבוכדנצר, כמו שכתבו ז"ל, וירמיהו הנביא ע"ה היה גלגול שלמה המלך ע"ה, ומשום הכי נבוכדנצר אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי והיה מכבד לירמיהו ומצוה עליו מאד, והדברים עתיקים, עכ"ל.

*

ראשי פרקים

תשעה באב

התחזקות בנאמנות 'לך אני'

בני אל חי ביום ט' באב, באמירת הקינות, נזכרים בדרכי ירמיה (איכה פ"ג) "חסדי הוי"ה.. כי לא כלו.. חלקי הוי"ה אמרה נפשי". וכמו כן מתעוררים במה שחז"ל (פסחים ק"ח:) "דלותי ולי יהושיע, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבוש"ע אף על פי שדלה אני במצות, **'לך אני'**, ולי נאה להושיע". ונרמז בדברי דוד מלכא משיחא, (תהילים קיט, צד) **'לך אני'** הושיעני כי פקודיך דרשתי.

וזהו עבודת הזמן כעת באכילת 'ביצה' בסעודת המפסקת בבחינת 'כד וחד', 'כד' - הגלות כמו שהוא ואין צורך להסביר, אבל מצד שני ה'חיים' בגלות היינו 'חד', ומתפרש - 'לך אני', ביחוד. וזה נותן הכח לעבודת היום, בבכיה וקינה, בכל גווניה.

*

גזירה היא מלפני

באיכ"ר פתיחתא כ"ד, כשבאו האבות להתחנן להשי"ת על ישראל, לאברהם אבינו ענה השם יתברך שעברו על כ"ב אותיות וכו', ולשאר האבות ומשה לא ענה השי"ת רק אמר "גזירה היא מלפני", ודוק החילוק.

*

האלשיך (דברים נחומים איכה פ"א) על מה שלא שבו כשראו צרות כאלו. עיי"ש⁷.

*

בן דוד כשיכלו גסי הרוח

אמרו חז"ל (פרקי דר"א כט, מט) שהיו בני ישראל בגאווה בזמן החורבן, ולכן שלח השי"ת את שפל הבריאה קצר קומה שזה היה נבוכדנצר, וגם היה שי"ן לאומה בזויה, זה לעומת זה.

*

ממונם של ישראל בעיני העמים

אמרו חז"ל (איכ"ר הקדמה ה) לפי שהיו כל ישראל אומרים, נבוכדנצר כנס כל ממונו של עולם. ולממון שלנו הוא צריך, אמר הקב"ה, חייכם שאני עושה ממונכם חביב עליו, כמו בשמים (כל הריחות) הללו, שהן עולין בסעודה עכ"ל. וכל מה שאמר הקב"ה להם הוא משורש המידה טובה מרובה של החן והיקרות של ישראל שיראו בגאולתו, שכל התענוגים שהתענגו אומו"ה במשך כל חייהם לא יעלו כאין לעומת מה שיטעמו מאורן של ישראל בגאולה, כמו בשמים החביבים אחר כל הסעודה. ופשוט.

*

⁷ פירוש האלשיך (שם) כי הלא בכתוב הקודם הזכיר ענין גודל צרת הרעב מאז הגלה יכניה והחרש והמסגר אלף, עד גדר ששמחו לצאת בגלות פן יראו בצרת תלמידיהם. והיה מקום קטרוג על ישראל, איך לא שתו לב בדבר הרע הזה ולתקן אשר עותו, כי היסורין והרעב אשר היו עליהם בעת ההיא עד החרבן גדלו מאד, ואם רואה אדם שיסורין באים עליו יפשפש במעשיו ואם פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה (ברכות ה א), ומה היה להם שכל כך בערו ויכסלו. על כן אמר ירמיה לא יחשבו כמזידים בעצם בדבר הזה, כי הלא טעו בטעות חכמים ונביאים ומלאכים. והוא כי בעת סילוק שריה הנזכרים מעמידי הדור, המה ראו כי העון החמור הוא העבודה זרה וגם הגילוי עריות ושפיכות דמים אשר חמדו להם, צרעת נושנת המה להם מימים קדמונים וגם אלה לא יספיקו לכלות, איזה עון יכלם. לא עלה על רוחם יעלה על גביהם עון ביטול תורה. והוא כדמותו בצלמו טעות חכמים ונביאים ומלאכים כמדובר. ועל כן לא שתו לבם לפשפש ולתקן עד נפלים פעם אחת:

וזהו זכרה ירושלים ימי עניה ומרודה, שהיו ימי יסוריה שהיו לה קודם החרבן שהיה ראוי תפשפש במעשיו. הנה מה שזכרה אז להתעכב מלשוב, היה, כי כל מחמודיה אשר חמדה לה הם עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, כי לא מקרוב באו להם רק אשר היו מימי קדם. וכאשר עם היותם מימי קדם שבעה דורות, כמאמרם ז"ל (גיטין פח א) כי שבע בתי דינים זה אחר זה עבדו עבודה זרה, ועל ידי כן נעשה להם כהיתר. וכפתאים עברו ונעשו, כי יצרם המשיכם על העדר פקודתם זמן רב, ולא הוכר למו עד עת רעה: